

Миљивоје Брајовић, ЧЕТОВОЋА, Подгорица 1996, 199 стр.

Овај роман је темељита свједоцба да књижевник Миљивоје Брајовић не само што поштује прошлост, већ је и добро познаје и о њој приповиједа са завидним умијећем. Нема Брајовић формалне квалификације историчара, али је и он овим дјелом показао да спада у ред књижевника који дубље понире у прошла збивања од оних што се броје у професионалне историчаре.

Носећи, као и већина људи, у крви и души своје претке, Брајовић је у комитском покрету у току Првог свјетског рата нашао богату и захвалну тему за роман о патриотизму и издаји, достојанству и посрнућу, прегалаштву и јуначком поносу, али и о доушништву и најамништву које такође, као усуд, прати и црногорски народ. Иако је Брајовић комитски покрет пратио и везивао за Бјелопавлиће, то га није ограничавало да изнесе fine мисли о укупном комитовању, дилемама и разочарењима њиховим и да у умјетничкој грађевини снажног приповиједачког тона и карактера усклади јаку емотивност са историјском збиљом.

Прологом је своје јунаке увео у рукавац судбине, који их је различито надарио, најчешће мимо очекивања. Вјерно изношена збивања приповиједа Поранић из Мрког дола, који размишља о братственичкој и племенској традицији, измишљеном јуначком поријеклу, лажном поносу и жилавој борби за првијенство. Има ту и дубоког поимања племенског сватања и његових норми.

А о комитовању у Бјелопавлићима има оскудних докумената, постоји мемоарска грађа познатог комите и изванредног памтише Вуксана Минића; објављено је неколико научних радова и фељтона. Брајовићу је то могло користити као историјска основа, али му је за темељ књижевне грађевине послужила и традиција која се понајвише одржавала код упрета. Чујао је он приповиједања о четовођама и истакнутим комитима, сазнавао о односу према њима и стекао увид о прећуткивању њиховог патриотизма. Ограничио се Брајовић на временски оквир од двије године четовања људи упорне наде, али и жестоке дилеме о својој активности, људи који понекад и пију ракију али су стално напити горчином на своје земљаке и сабраћу

издајнике - доушнике и пушконоше окупатора који "нашки збори боље но ми". Саопштено је то у овом роману тананошћу осјећања и ријечи. Писцу није мањкало храбрости и интелектуалне одговорности да своје племенике утка у историјску стварност, да личности свог романа издиференцира, поименице их наведе и такве какви су усели у своју књигу.

Није ово дјело ни хроника ни историја бјелопавлићког комитовања, јер се не придржава хронолошког редосједа - датума и мјеста збивања, већ језиво приповиједање о јунацима апсурда, непристрасно аналитичко писање о карактеру људи, свједочење о том трагичном времену. Једном романописцу опраштају се ситније историјске непрецизности о стварним јунацима које је, у основи, реално приказао. То се односи и на приказ комитског предводника, младог четовође Вида Ђуровића. Портретисана је овдје цијела галерија ликова комита, швапских доушника и пушконоша, а није избјегнута ни ријеч о самом краљу Николи.

Улази Брајовић и у филозофска питања смисла и циљева војевања, политичке опредјељености комита и њиховог разочарења на крају борбе - јер им се слабо вредновало прегалаштво, а на положаје доводили њихови противници - бивши аустријски приврженици. Има овдје префињеног разматрања научног жанра утканог у умјетничко казивање.

Кад се ова згуснута приповијест темељито разгрне, нађе се у њеним дубљим слојевима и нешто што оштро око мора примијетити - а то је опомена и указивање на то ко смо и какви смо били, какви вјеровали да смо и порука какви треба да будемо. Има овдје и језиве горчине, по-суновраћеног морала, али и чврсте наде да у нама опстоји јака и достојанствена крв и жила што људсковину носи и држи.

Радоман Јовановић